

Mellom utdelinger og utmerkelser:

Muligheter for politisk
støtte til rettferdige
grønne omstillinger

Hilma Salonen

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Bakgrunn: Hindringer i veien for rettferdig grønn omstilling	5
Politiske anbefalinger etter problem	6
Om denne publikasjonen	11

Sammendrag

De akselererende virkningene av klimaendringer, behovet for å tilpasse seg endrede økonomiske og politiske realiteter og den nylige energikrisen har gjort den grønne omstillingen til noe som de fleste nordiske borgere anerkjenner som nødvendig. Siden produksjon av fornybar energi er mer desentralisert enn produksjon av fossilt brensel eller kjernekraft, påvirker det landskapet og arealbruken betydelig, og setter de nordiske distriktene i bresjen av grønne omstillingsmål. Det er imidlertid allerede tegn på at overgangsprosessen vil behandle urbane og rurale regioner ulikt og føre til at regioner som allerede er marginaliserte, blir hengende enda lenger bak. Nylige innbyggerundersøkelser viser at folk som bor i distriktene, også merker dette. Som følge av dette sliter vi med å gjennomføre rettferdige grønne omstillinger, noe som setter arbeidet for å nå klimamål i fare (f.eks. Rodríguez-Pose & Bartalucci 2023; Tapia et al. 2023; Ovaska & Vihinen 2020).

Hvordan kan vi sikre mer rettferdige grønne omstillinger i distriktene? Denne policyrapporten er basert på casestudiearbeidet i prosjektet *Just Green Transition in rural areas: local benefits from value creation*, som tar sikte på å undersøke hva slags fordeler som ville generert verdi fra grønne omstillingstiltak i den direkte påvirkningssonen til nye energiprosjekter. Casestudiene fant sted på seks steder i tre nordiske land: i Norra Österbotten og nord i Mellersta Finland i Finland, med vindkraft og arealplanlegging; i Nord-Fron og Nord-Odal i Norge, med både vindkraft og strategisk bærekraftsarbeid; i Skive og Bornholm i Danmark, med en hybrid blanding av fornybare energikilder i sammenheng med utvikling av industriparker.

Resultatene fremhever viktigheten av å vurdere lokale behov og, noe som er særdeles viktig, involvere nærsamfunnet i planlegging og implementering av grønn energi-omstillinger helt fra starten. Hvis alle nye grønn energi-prosjekter var eid av lokale eller regionale samvirkeforetak og produserte energi hovedsakelig til lokal bruk, ville det ikke vært så vanskelig å få folk til å føle et eierskap til disse prosjektene.

Dette er imidlertid ofte ikke et realistisk scenario. Et prosjekt som den kommunalt initierte grønne industriparken GreenLab i Skive, som siden etableringen har blitt et framstående eksempel for tilsvarende distriktsregioner til etterfølgelse, er vanskelig

å kopiere uten betydelige offentlige investeringer. Finnes det en måte å skape mer boareal for lokal handling, også i kommuner uten store ressurser?

Anbefalingene i denne policyrapporten prøver å finne svar på dette spørsmålet for å takle typiske problemer som tynger grønn energi-prosjekter og å fremme en følelse av rettferdighet forankret i de lokale realitetene. De foreslår følgende:

- Vektlegge tidlig engasjement, transparent kommunikasjon og kun å fremme realistiske visjoner for å kartlegge alle mulige innvirkninger av et nytt energiprojekt samt gjøre lokalsamfunn genuint engasjert.
- At kommunene skal bidra til å etablere felles forhandlingsbord og informasjonsdeling mellom offentlige aktører som en måte å diversifisere kompensasjonsordningene på og presse energiselskapene for mer inkluderende tilnærminger.
- Finne måter å synliggjøre også ikke-monetære og ikke-målbare fordeler ved grønne omstillinger, så som sosial velvære og kommunal attraktivitet.
- Oppdage og bruke den lille størrelsen til en distriktskommune til sin fordel ved å utnytte potensialet til allerede aktive innbyggerbevegelser, mulige småskalaprojekter og mer fleksible måter å håndtere offentlige anliggender på som den tillater.

Policyrapporten avsluttes med å påpeke at distriktsområdene i nordiske land står overfor flere sammenhengende overganger og relaterte utfordringer samtidig: den grønne omstillingen, digital omstilling, tilpasning til befolkningsnedgang og mangel på arbeidskraft, for å nevne noen. I denne situasjonen er det viktig å huske å samarbeide på tvers av sektorer og politiske siloer for å samkjøre ressursene og adressere hele spekteret av aktører og interessenter som er påvirket av den grønne omstillingen.

Til slutt må vi vurdere hva rettferdighet er i sammenheng med grønne omstillinger i distriktene. Bare enkelte aspekter ved det vurderes i gjeldende regelverk og konsekvensutredningsprosesser. Når vi erkjenner dette og åpner opp prosessene rundt nye energiprojekter fra de aller første trinn, vil vi kanskje legge merke til at det er hovedstadsregionene som ligger bak distriktene, ikke motsatt.

Bakgrunn: Hindringer i veien for rettferdig grønn omstilling

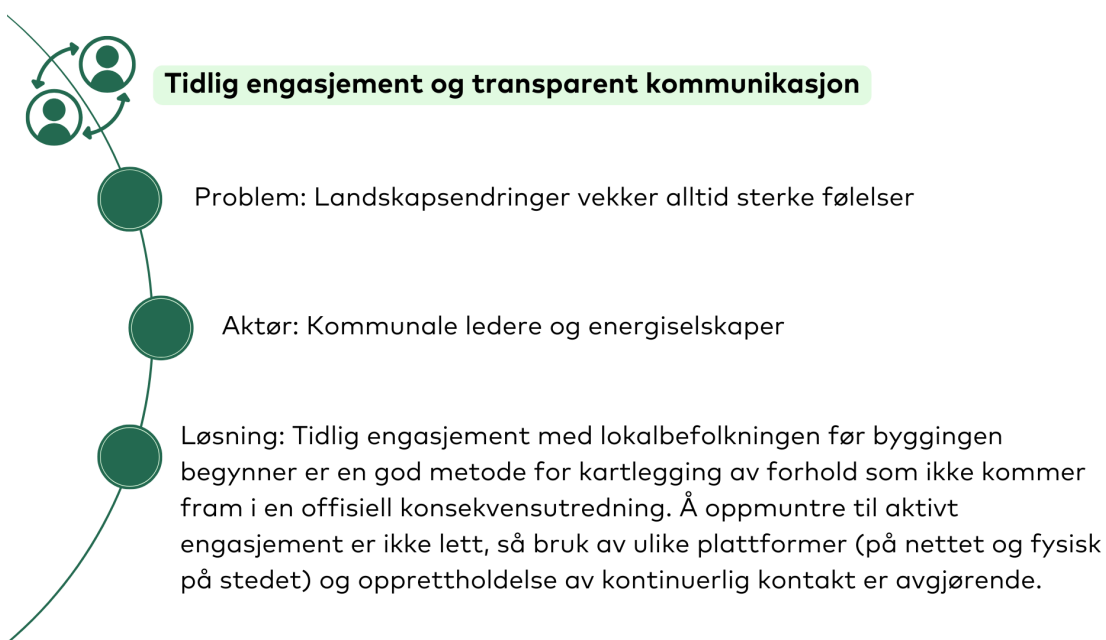
De fleste sakene som ble diskutert, omhandlet grønn energi-prosjekter som er avhengige av omfattende arealbruk og store endringer i landskap, nemlig vindparker. Dermed fokuserte de fleste diskusjonene på å klarere begrepet rettferdighet i en situasjon der virkningene av en omstilling er mangfoldige og ofte indirekte. Nordisk lovgivning har klare regler for gjennomgang av konsekvensene og tilknyttede kompensasjoner. Likevel er de ofte avhengige av monetære kompensasjoner som bare betales til personer som eier eiendom i den direkte påvirkningssonen til energianlegget. I tillegg til eiendomsskatten kan det komme noen samfunnsmessige fordeler, som å bygge nytt idrettsanlegg for lokalsamfunnet. Slike fordeler ser fort ut som utdelinger. Hvis vi i tillegg har en situasjon hvor grønn energi-prosjektene starter med svært optimistiske grovscenarier, f.eks. med hensyn til jobbskaping eller innvirkning på lokaløkonomien, vil den etterfølgende skuffelsen over de faktiske fordelene sette den sosiale aksepten av alle fremtidige fornybar energi-prosjekter i fare. Andre hindringer handler om å gjøre mer abstrakte mål, som miljøhensyn eller klimatiltak, mer konkrete og relevante for den lokale opplevelsen. Kort sagt bør prosesser som involverer nye energianlegg, utformes bedre for å redusere mistillit, slik at vekten av nasjonale ambisjoner ikke bare vil falle på kommunale ressurser.

Politiske anbefalinger etter problem

1. Planleggingsprosess

I det innledende planleggingstrinnet kan kommunale ledere og mulige kommersielle aktører som er interessert i regionen, starte prosessen med engasjement og kommunikasjon før det er inngått avtaler. Denne handlingen engasjerer lokalsamfunn, grunneiere og rekreasjonsgrupper, men kan også nå ut til et bredere spekter av aktive innbyggere og forskere via nettbaserte plattformer.

2. Kommunikasjonsprosess

Når en plan og konsekvensutredninger er ferdigstilt, er det viktig å kommunisere den med så realistiske visjoner som mulig – både når det gjelder positive og negative konsekvenser. Denne handlingen bør engasjere både mennesker som bor og beveger seg i den brede påvirkningssonen til det nye prosjektet, så vel som lokale bedrifter.

3. Avtaleprosess

Før det utarbeides avtaler mellom kommunen, grunneiere og energiselskaper, kan kommunene fungere som brobyggere mellom grunneiere eller andre kommuner for å gjennomgå avtaler og diskutere hvordan man bedre kan vurdere den totale påvirkningen som nye energiprosjekter vil ha på lokalsamfunnet. Denne handlingen engasjerer spesielt kommuneansatte og grunneiere.

Felles forhandlingsbord og samarbeid om avtaler er en måte å diversifisere kompensasjonsordninger på

Problem: Direkte monetær kompensasjon er splittende og kan fremstå som bestikkelse

Aktør: Regionale politikere og kommunearbeidere

Løsning: Grunneiere kan gjennomgå avtalene sammen for å forhandle vilkår for kompensasjon før en endelig avgjørelse om plassering tas, slik at nøytralitet sikres. Kommuner kan dele informasjon for å få større makt til å presse energiselskapene til å tilby bredere kompensasjonsordninger eller samfunnsutviklingsstrategier.

4. Gjennomgangsprosess etter bygging

Når det har gått en tid, og det er möjligt att utvärdera om det nya energiprojektets förväntade fördelar för lokalsamhället förverkligades, kan forskare och lokalpolitiker som är inblandade i processen tänka på ett mer kreativt och inkluderande sätt för att identifiera och synliggöra de möjliga fördelar som den gröna omställningen kan skapa för lokalsamhället. Då kan man inkludera de fördelarna på ett bättre sätt i planeringsprocesserna inför kommande energiprojekt. Detta är viktigt för alla som bor i området.

5. Hele den grønne omstillingsprosessen

Ettersom de nordiske nasjonene har som mål å oppdage nye måter å akselerere den grønne omstillingen på for å møte sine klimamål og også støtte distriktsutviklingen med stadig mer stedsbaserte tilnærminger, er det viktig at politikere på nasjonalt nivå stopper opp og vurderer virksomheten og handlingene som allerede eksisterer i disse regionene, og ikke overser det på grunn av størrelsen. Denne handlingen engasjerer alle nordiske borgere.

Anerkjenne distriktsvirksomheten og mulighetene for små aktører

Problem: Tiltak for grønn omstilling som behandler aktører i distriktene som passive respondenter, sliter med engasjementet

Aktør: Nasjonale og lokale politikere

Løsning: Identifisere eksisterende aktive innbyggergrupper, initiativer og motivasjoner i nærområdet og samarbeide med dem. Utforsk prosjekter for grønn omstilling i mindre skala for å minimere motstand og fremme samfunnsbygging. Dra nytte av mindre kommuners fleksibilitet, direktekontakter og raskere prosesser for å utforske bredere muligheter for planlegging av nye energiprojekter.

Om denne publikasjonen

Mellom utdelinger og utmerkelser: Muligheter for politisk støtte til rettferdige grønne omstillinger

Policyrapport basert på casestudierapporten "[Can local value creation induce a sense of justice during green transitions? A study of six rural areas in Denmark, Finland, and Norway](#)"

Hilma Salonen

Denne policyrapporten ble skrevet under temagruppen [grønn og inkluderende distriktsutvikling i Norden \(2021–2024\)](#), en del av det nordiske samarbeidsprogrammet for regional utvikling og planlegging 2021–2024.

Nordregio policy brief 2025:13

ISSN: 2001-3876

DOI: 10.6027/PB2025:13.2001-3876

© Nordregio 2025

Kommunikasjon og layout: Miia Itänen